

Лінгвістичні дослідження інформації щодо виправдовування або заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України

Євгенія Ковкіна,

канд-ка філол. наук, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8693-9868>, e-mail: evkovkina@gmail.com

Кристіна Зайчик,

ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/000-0003-2392-476X>, e-mail: zaichik.kristina@gmail.com

Висвітлено актуальні питання лінгвістичної експертизи мовлення у кримінальних справах, пов'язаних із воєнною агресією Російської Федерації проти України. Звернено увагу на межі компетенції експерта з лінгвістичного дослідження мовлення. Наведено основні завдання лінгвістичної експертизи мовлення.

Ключові слова: мовленнєвий акт; виправдовування; заперечення; збройна агресія; тимчасова окупація.

Linguistic research on information concerning justification and denial of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine

Yevheniia Kovkina, Krystyna Zaichyk

The paper is devoted to topical issues of forensic linguistic examination of speech in criminal cases related to the military aggression of the Russian Federation against Ukraine. The emphasis is made on the limits of the forensic expert's competence in linguistic research on speech. The main tasks of forensic linguistic examination of speech are outlined.

Keywords: speech act; justification; denial; armed aggression; temporary occupation.

Початок повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації на територію незалежної України акумулював на законодавчому рівні активне оновлення й доповнення нормативно-правових актів держави, зокрема Кримінального Кодексу України [1]. Зокрема, у змісті диспозицій статті ч. 2 статті 436-2 КК зазначається детальний перелік діянь щодо розповсюдження інформації з виправдовуванням, визнанням правомірною, запереченням збройної агресії Російської Федерації проти України, представленням збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовуванням, визнанням правомірною, запереченням тимчасової окупації частини території України. Відповідно до змісту диспозиції статті відбувається розширення й кола завдань судової лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення.

Об'єктами лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення у кримінальних провадженнях за вказаними фактами кримінальної діяльності є мовленнєві акти, виражені в писемній або усній формі (висловлювання, фрази, виступи, звернення, промови, дописи, креалізовані тексти тощо), що містяться в засобах масової інформації, на телебаченні, у газетах, листівках

тощо. Для об'єктів характерні звернення до масової аудиторії, доступність багатьом людям, властивість розповсюдження серед необмеженого кола адресатів. Досліджувані матеріали, зазвичай, мають публічний характер, вони спрямовані на масову аудиторію, привертають увагу багатьох людей, їхня тематика стосується актуальних подій щодо суспільно-політичної ситуації в державі, а також збройної агресії Російської Федерації проти України.

На основі предметно-тематичного, змістового аналізу досліджуваного мовленнєвого об'єкту експерт із лінгвістичного дослідження мовлення, не виходячи за межі своєї компетенції, може визначити об'єктивний зміст інформації, комунікативну мету, установити форму вираження її, а також з'ясувати, прямо чи опосередковано висловлені зазначені мовленнєві акти.

Зазначені мовленнєві об'єкти можуть мати різні форми вираження, як-то: фактичні твердження, у яких подається інформація про актуальні події, висвітлюються історичні факти, розповсюджуються конкретні дані, сповіщається про дії певних осіб тощо; оцінні судження, за допомогою яких адресант (адресанти) передає особисте ставлення до описаних подій або стосовно названих у контексті осіб; заклики до певних

дій, граматична структура яких виражається спонукальними конструкціями, а лексичне значення передається їхнім змістом. Зазвичай простежується використання обох форм вираження одночасно, що зумовлюється комунікативною метою: адресант крізь призму наведених фактичних даних висловлює власні міркування, здійснює певні прогнози, подає різні версії розвитку подій і робить висновки, що мають спонукати реципієнтів підтримати висловлені адресантом ідеї, погляди, а також подальше поширення їх.

Одним із важливих аспектів під час проведення лінгвістичних експертиз за визначеним завданням є дотримання меж компетенції експерта з лінгвістичного дослідження мовлення. Компетенція експерта є одним із базових понять у теорії та практиці судової експертизи, під яким розуміють чітко коло завдань, що може вирішувати експерт відповідної спеціальності.

У сучасній теоретичній науці розмежовують науковий та суб'єктивний рівні компетенції експерта. Під науковим рівнем компетенції розуміють об'єм спеціальних знань, що є достатнім для розв'язання певного кола питань і який складає зміст певного роду, виду (підвиду) судової експертизи. Крім того, суб'єктивний рівень компетентності вказує на ступінь володіння експертом теорією й методикою експертизи певного роду, виду, що залежить від досвіду, обсягу знань про науково розроблені методики, розуміння нових методик і методів.

До компетенції лінгвіста не входить установлення реальних (некомунікативних) намірів мовця, а також ступінь реалізації певного мовленнєвого акту, оскільки це пов'язано зі встановленням форми провини й конкретного складу та правової кваліфікації злочину. Експерт з лінгвістичного дослідження мовлення, враховуючи межі спеціальної компетенції, не може вирішувати, чи йдеться у досліджуваній інформації про визнання правомірності, наприклад, збройної агресії Російської Федерації проти України або тимчасової окупації частини території України. Оскільки констатація такої кваліфікації є наслідком оцінки висловлених дій і належить до юридичної сфери. Винятком може бути лише висловлена інформація у прямій формі, тобто, коли у досліджуваному об'єкті адресантом виголошується, що він визнає правомірними певні дії, наприклад: «Россия имеет право на восстановление исторической справедливости! Крым — это

Россия!» (рос.). Лексичне значення словосполучення «имеет право» входить до значеннєвого поля поняття «визнання правомірним», тому експерт-лінгвіст може надавати висновок про те, що наведений мовленнєвий об'єкт містить інформацію про визнання правомірною окупацію частини території України.

Лінгвіст також може визначити інформацію щодо підтримки чи схвалення збройної агресії або тимчасової окупації, коли наданий на дослідження об'єкт містить лексичні маркери на позначення наведених мовленнєвих актів, наприклад: «Полностью поддерживаю проведение и цели СВО», «Решение В. Путина о начале проведения СВО было правильным и своевременным» (рос.) тощо.

Під час проведення лінгвістичної експертизи експерт має дотримуватися алгоритму проведення дослідження. Відповідно завдання лінгвістичного дослідження — це чіткий перелік дій, що відбуваються в ході наукового аналізу і призводять до досягнення конкретної мети. На основі теоретичних засад лінгвістичного дослідження, враховуючи практичний доробок, актуальними є такі завдання лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення:

- надати тлумачення значення й походження слів, словосполучень, стійких фразеологічних виразів (ідіом), використаних у об'єкті;
- інтерпретувати основне й додаткове значення ключових лексичних маркерів в аналізованому контексті;
- здійснити тлумачення об'єктивного змісту лексем і лексичних структур для встановлення варіантів розуміння досліджуваних конструкцій, тобто аналізувати дискурс у цілому;
- провести дослідження мовленнєвого об'єкту з метою визначення його змістовної спрямованості, модальності, експресивності й емотивності. Семантична категорія модальності передає ставлення мовця до змісту його висловлювання, цільової настанови, до дійсності тощо. Модальність може виражатися у формі ствердження, наказу, спонування (заклику), побажання, припущення, достовірності, реальності чи нереальності;
- виявити в наданому об'єкті формально-граматичні характеристики, з'ясувати специфіку використаних стилістичних засобів і прийомів;

- визначити у висловлюванні конкретних адресатів, до яких звертається мовець, або ж установити їх з дискурсу загалом;
- виділити лексичні маркери, що містять семантику виправдовування, заперечення, підтримки, схвалення збройної агресії Російської Федерації проти України й тимчасової окупації частини території України;
- виокремити лінгвістичні ознаки пропаганди виправдовування, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України й тимчасової окупації частини території України, засобами лексико-понятійного тлумачення складників досліджуваного мовленнєвого об'єкту з'ясувати різновид пропаганди (у разі її наявності);
- установити характер інформації, зважаючи на критерій публічності. Ознака публічності передбачає відкритість, загальнодоступність, гласність мови, актуальність — спрямованість мовлення на актуальні питання

життя, відповідність суспільно-політичним проблемам сьогодення.

Отже, на сучасному етапі розбудови лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення існує нагальна потреба розроблення чіткого алгоритму семантико-текстуального дослідження мовленнєвих об'єктів щодо встановлення в їхній структурі лінгвістичних ознак виправдовування, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України й тимчасової окупації частини території України. Перспективи подальших наукових розробок убачаємо в поглибленні вивчення зазначеного предмету дослідження з метою вироблення чіткого алгоритму лінгвістичного семантико-текстуального дослідження мовлення.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.03.2023).

Використання інформаційних технологій в підготовці судових експертів

Валерій Кожевніков,

Черкаський НДЕКЦ МВС України, м. Черкаси, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2338-7733>, e-mail: v_v_kog@ukr.net

Висвітлено можливості використання інформаційних технологій для підготовки та підвищення кваліфікації судових експертів. Запропоновано види та форми дистанційного навчання, зазначено недоліки централізованої та самостійної підготовки судових експертів. Визначено переваги навчання з використанням інформаційних технологій для підготовки судових експертів.

Ключові слова: судовий експерт; експертна спеціальність; підготовка експертів; вебінар.

The use of information technologies while forensic expert training

Valerii Kozhevnikov

The paper presents possibilities of using information technologies for training and raising qualifications of forensic experts. Types and some forms of distance learning are suggested. Shortcomings of centralized and independent training of forensic experts are indicated. Based on the results of the presented content, the advantages of training that entails the use of information technologies for forensic expert training have been determined.

Keywords: forensic expert; expert specialty; forensic expert training; webinar.

Сучасні умови розвитку українського суспільства та суспільно-політичних процесів вимагають вирішення багатьох складних теоретичних і практичних проблем. Зміни, пов'язані з підвищенням ефективності боротьби зі злочинністю, є наслідком підвищення якості підготовки судових експертів, упровадження новітніх методів роботи та навчання. Прискорений розвиток цифрових технологій стимулює створення

та впровадження інноваційних форм навчання, здатних встигати за змінами [1].

Реформування діяльності правоохоронних органів щодо судово-експертного забезпечення розкриття та розслідування злочинів потребує зміни ставлення фахівців до своєї службової діяльності. Зрозуміло, що виконання цього завдання неможливе без якісної підготовки фахівців високого рівня. Якість та ефективність